

Szczepana – pierwszego męczennika chrześcijańskiego, ukamienowanego za bluźnierstwo oraz *List do Hebrajczyków*, dotyczący związku Boga i ludzi, gdzie ważne miejsce zajmuje problem ofiary.

Wykładnia René Girarda stała się przedmiotem analizy Raymunda Schwagera (1935–2004). Jako badacz teologii dogmatycznej podjął się on objaśnienia ustaleń myśliciela z pozycji *stricto* teologicznej. W egzegezie – wyjaśnianiu i komentowaniu tekstów religijnych, zwłaszcza biblijnych, odniósł się do szerokiego kontekstu poznawczego, co też zostało starannie ukazane w prezentowanej książce. W interpretacji Raymunda Schwagera ujawnił się obraz ofiary, na którą wywiera przemożny wpływ dana rzeczywistość kulturowo-cywilizacyjna. Rzeczywistość ta konweniuje z teorią mimetyczną.

Objaśniając ofiary zarówno przez René Girarda, jak i Raymunda Schwagera nie są jednoznacznie odczytywane przez znawców problemu. Ujawnia się w wiele odmiennych wątkach interpretacyjnych oraz ich krytyka. Rzeczywistość tę przybliżono w wykładzie, oraz w refleksji uogólniającej, zauważa się, że teoria mimetyczna René Girarda różni się w istotnej mierze od innych objaśnień, zwłaszcza teorii dotyczących przemocy (gwałtu) wiążącej się z problemem ofiary (s. 195).

W rozdziale czwartym książki podjęto próbę zarysowania problematyki ofiary z punktu widzenia istoty eucharystii – najważniejszego sakramentu będącego pamiętką Ostatniej Wieczerzy, ofiarą Nowego Przymierza oraz świętą ucztą ofiarą. Podnosi się w analizie kwestie ofiary jako przyczyny upadku, potknięcia; stawia się pytanie – czy ofiara jest kategorią tabu w nauczaniu teologicznym? (s. 199). Nowe wyzwania dyktowane przez rzeczywistość kulturowo-cywilizacyjną zilustrowano nauczaniem, przygotowującym do pierwszej komunii w 2001 r. w diecezji innsbruckiej. Mottem przygotowani tych było przesłanie „Być we wspólnocie (jedności) wiary i życia (swego postępowania)”. W celu realizacji zadania, postawiono dzieciom określone zdania, które miały urzeczywistnić w czasie przygotowań do pierwszej komunii (s. 201). Zadanie okazało się ważnym wyzwaniem dla dzieci i ich najbliższych, a zwłaszcza rodziców. Wymagało istotnej ofiarności.

Rozpatrując problem ofiary z punktu widzenia teologii dramatycznej zauważa się, że ludzie potrzebują uczestnictwa w życiu eucharystycznym,

jak też jednocześnie ujawnia się potrzeba prze wartościowywania i aktualizacji porządku liturgicznego, ujawnia się też potrzeba odwołania się do Pasji, do przykładów z życia Jezusa Chrystusa. Na istotę mocy przemiany ofiary zwrócił uwagę 17 kwietnia 2003 r. papież Jan Paweł II w encyklice „*Ecclesia de Eucharistia*”.

W „Zakończeniu” książki dokonano refleksyjnego oglądu problemu ofiary zarówno w kontekście dziedzictwa przeszłości (doświadczenia oraz myśli teologicznej, filozoficznej, ogólnohumanistycznej), jak i współczesnych przemian cywilizacyjnych. Wskazuje się, że ofiara ma szczególny wymiar w odniesieniu do polski, przypomina się, że już św. Wojciech przybywając nad Bałtyk złożył ofiarę ze swego życia; w kolejnych stuleciach ofiara zmieniała swój wymiar. Obecnie jest postrzegana w wielu odniesieniach, jest ponoszeniem kosztów za funkcjonowanie w określonej rzeczywistości dziejowej zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i zbiorowym. Teologiczny ogląd ofiary, a w tym przywoływanie obrazu Jezusa Chrystusa, miłości Bożej jest drogowskazem dla ludzkości, ukazującym jaka jest wartość ofiary.

Integralną część prezentacji problemu poznawczego stanowi „Bibliografia”. Wskazano w niej podstawowe opracowania, w tym głównie obcojęzyczne, stanowiące bazę do pogłębiania wiedzy o problemie ofiary.

Książka zasługuje na dużą uwagę poznawczą w analizie współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych, zwłaszcza z punktu widzenia wartości, wpisanych w rzeczywistość moralności i polityki, objaśniania antropologicznego, politologicznego i teologicznego.

Andrzej Chodubski

Maria Kola Fundusze Pomocowe Unii Europejskiej jako czynnik poprawy konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2007, ss. 445.

Radykalne zmiany polityczne, ustrojowe i gospodarcze, które dokonały się w latach 1989–1990 w Polsce stworzyły zręb nowego systemu polityczno-ustrojowego. Wymusiły one na wielu podmiotach przekształcenia, których pewnie nie do-

konanoby bez tego procesu. W szczególności koncentrowały się one wokół procesów prywatyzacji i urynkowania gospodarki. Doszło do powstania wielu nowych podmiotów, w tym małych i średnich przedsiębiorstw, które zaczęły odgrywać kluczową rolę w dalszym kształtowaniu polskiej gospodarki.

Procesy tych przekształceń były przedmiotem pomocy udzielanej przez różne instytucje pomocowe, takie jak Amerykańska Agencja Rozwoju Międzynarodowego USAID, czy też Bank Światowy, ale największe wsparcie przekazywały agendy Unii Europejskiej. To przecież specjalnie na potrzeby wsparcia procesów restrukturyzacyjnych w Polsce i Węgrzech stworzony został Program PHARE, który przez całe lata dziewięćdziesiąte wspomagał procesy przekształceń społeczno-gospodarczych.

Zarówno program PHARE, jak i programy pomocy bilateralnej, przechodziły w latach dziewięćdziesiątych stopniowe przemiany wynikające z ich dostosowywania do poziomu zaawansowania reform w krajach beneficjentach oraz perspektyw ich przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej. Proces ten wyrażał się zarówno przez zmianę celów i form świadczonej pomocy, jak i modyfikację sposobu jej programowania oraz implementacji.

Pomoc świadczona przez Wspólnoty Europejskie w latach 1989–1990 nosiła przede wszystkim charakter humanitarny, co miało pomóc Polsce w przezwyciężeniu dotkliwych niedoborów rynkowych, a zarazem zapobiec przerwanemu procesowi reform, stąd odbywała się między innymi poprzez dostawy żywności, leków i środków dla rolnictwa.

W latach 1991–1993 program PHARE wspierał finansowo projekty w kluczowych wskazanych przez Komisję Europejską sektorach gospodarczych w celu zbudowania podstaw gospodarki rynkowej – przeprowadzenia najważniejszych reform strukturalnych i instytucjonalnych. Podstawowymi formami pomocy stały się wówczas doradztwo i szkolenie. Pomoc ta była realizowana w głównej mierze przy pomocy instytucji ekspertów z krajów członkowskich. Szczyt Rady Unii w Kopenhadze (1993) zarysował perspektywę członkostwa państw Europy Środkowo-Wschodniej w Unii Europejskiej i wyznaczył warunki tego członkostwa znane jako „kryteria kopenhaskie”. W następnym roku szczyt w Essen

przyjął strategię przedakcesyjną mającą na celu pomoc krajom Europy Środkowej i Wschodniej w przygotowaniach do przyszłego członkostwa. Nie zmieniło to w sposób zasadniczy celów programu PHARE, który nadal wspierał transformację systemową, wzbogaciło jednak formy jego realizacji przez dodanie wsparcia inwestycyjnego.

W tym okresie uruchomiono także pierwszy program Unii Europejskiej wspierający rozwój regionalny w Europie Środkowo-Wschodniej (PHARE-STRUDER). Program ten znalazł następnie kontynuację w postaci programów RAPID, STRUDER II, oraz INRED.

Radykalna zmiana zarówno treści programu PHARE, jak i form jego realizacji nastąpiła wraz z opublikowaniem w 1997 roku AGENDY 2000 i „Opinii Komisji Europejskiej nt. aplikacji krajów członkowskich”. Zmodyfikowana strategia przedakcesyjna uczyniła program PHARE narzędziem pomocy w przygotowaniach do członkostwa, a zwłaszcza w przyswajaniu prawodawstwa unijnego (acquis communautaire) oraz wsparciu inwestycji zmierzających do wypełnienia wymogów akcesji. Pogłębienie tej zmiany nastąpiło w 1999 roku poprzez wprowadzenie zasad PHARE 2000–2006 (tzw. PHARE II).

W wyniku tych zmian program PHARE powrócił do koncepcji wspierania rozwoju regionalnego poprzez inwestycje w tzw. spójność gospodarczą i społeczną, co umożliwiło objęcie tym wsparciem już w latach 2000–2001 części regionów Polski, wybranych na podstawie „Wstępnego Narodowego Planu Rozwoju”.

Począwszy od 2000 roku pomoc Unii Europejskiej została także wzbogacona o nowe dwa programy przedakcesyjne: ISPA, wzorowany na Funduszu Spójności program wspierający inwestycje w obszarze ochrony środowiska i transportu oraz nawiązujący do Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej program SAPARD, wspierający rozwój rolnictwa i terenów wiejskich. Programy te stały się bez wątpienia ważnym źródłem finansowania inwestycji istotnych z punktu widzenia potrzeb rozwojowych, zarówno kraju jako całości, jak i poszczególnych województw.

Czas, w którym małe i średnie przedsiębiorstwa miały możliwość korzystania z programów finansowanych z funduszy pomocowych a później przedakcesyjnych był z jednej strony etapem przygotowawczym do absorpcji środków struktural-

nych a z drugiej strony okresem przygotowywania się administracji rządowej i samorządowej do wdrażania programów finansowanych przez Unię Europejską.

Problematyka wspierania MSP przez fundusze przedakcesyjne była o tyle istotna, że z jej udzielaniem wiązało się zupełnie inne podejście przy sporządzaniu aplikacji niż w stosunku do pomocy udzielanej centralnie lub poprzez projekty skierowane dla sektora samorządowego. Wsparcie projektów, w których beneficjentami były MSP głównie koncentrowało się na zwiększeniu ich konkurencyjności w Polsce a z czasem w Europie.

Ponadto udzielanie pomocy finansowej przedsiębiorstwom wiązało się także z problemem występowania pomocy publicznej, była pod pewnymi względami zakazana przez Unię Europejską. Zatem sam mechanizm finansowania był inny, bardziej skomplikowany niż przy wspieraniu innych sektorów gospodarki. Fakt komplikowania się tego procesu i obwarowania stawiane przez Komisję Europejską w stosunku do środków przekazywanych przedsiębiorcom pogłębiał się wraz z zaawansowaniem i ewolucją środków przedakcesyjnych. Przygotował on jednak podatne fundamenty w pierwszym okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej w obszarze dotowania małych i średnich przedsiębiorstw przez środki strukturalne. Środki te prezentowały inną orientację wspierania przedsiębiorczości koncentrującą się na wspieraniu inwestycji kreujących europejską wartość dodaną w polskich przedsiębiorstwach.

Praca autorstwa Marii Koli pt. *Fundusze pomocowe Unii Europejskiej jako czynnik poprawy konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce* składa się z tematycznie uporządkowanych sześciu rozdziałów. W pierwszym autorka dokonuje przeglądu i omówienia teoretycznych zagadnień związanych z problematyką małych i średnich przedsiębiorstw. Szczegółowej analizie poddaje pojęcie przedsiębiorcy i przedsiębiorczości, ukazując szeroką interdyscyplinarność tych zagadnień. W dalszej części autorka definiuje pojęcie małego i średniego przedsiębiorcy oraz zasady jego funkcjonowania w polskim systemie prawnym. Zasadniczą częścią tego rozdziału jest mówienie i sklasyfikowanie przedsiębiorstw ze względu na ich wielkość.

Rozdział drugi koncentruje się wokół systemu wsparcia MSP w Polsce. Autorka dokonała w nim

szerokiej analizy polityki wsparcia wobec małych i średnich przedsiębiorstw prowadzonej z punktu widzenia Unii Europejskiej oraz ustawodawcy krajowego. W rozdziale tym umieszczone zostały również pewne przemyślenia pisarki, które stanowią dalszy przyczynek do rozważań nad systemem pomocowym Unii Europejskiej.

Kolejny rozdział trzeci autorka poświęciła zagadnieniu konkurencyjności przedsiębiorstw i jego poprawy. Autorka twierdzi, iż były one niezbędne w kontekście badania istnienia związku między udostępnionym przedsiębiorstwom wsparciem z funduszy przedakcesyjnym a ich konkurencyjnością. W szczególności problematyka ta skupia się wokół zdefiniowania pojęcia i modelu konkurencyjności a także wskazaniu czynników które niewątpliwie poprawiają konkurencyjność przedsiębiorstwa.

Rozdział czwarty został poświęcony charakterystyce funduszy przedakcesyjnych i strukturalnych a także zaprezentowaniu programów pomocowych skierowanych bezpośrednio do przedsiębiorców. Autorka analizuje wszystkie edycje programu PHARE dla MSP, a także programu SAPARD. Bezpośrednio odnosi się także do wykorzystanych środków w ramach SPO – Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw 2004–2006 oraz przedstawia perspektywę finansową na lata 2007–2013 ze szczególnym uwzględnieniem środków skierowanych dla MSP. Rozdział piąty zawiera wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród MSP, instytucji wdrażających i jednostek samorządu terytorialnego. Autorka przedstawia swoje poglądy, opinie i zdania na temat wykorzystania środków Unii Europejskiej.

W ostatnim szóstym rozdziale zawarto studia plifikacji wniosków z badań ankietowych. W szczególności skupiono się na przedsięwzięciach inwestycyjnych, które zostały zrealizowane przez wybrane MSP oraz zaprezentowano efekty tych przedsięwzięć związane z poprawą ich potencjału konkurencyjności.

Okres przedakcesyjny a szczególnie przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wiązało się z dostępem do wielu programów wsparcia przeznaczonych między innymi na działalność inwestycyjną w różnych sektorach gospodarki a dotyczących np. podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw, wdrażania nowych rozwiązań technologicznych, infrastruktury transportowej, inwestycji proekologicznych oraz szkoleń zawo-

dowych dla pracowników i kadry zarządzającej. Znaczne możliwości jakie otrzymały małe i średnie przedsiębiorstwa mogą budzić przekonanie, że Unia Europejska szczególnie preferowała te właśnie podmioty. Jednakże głównym ograniczeniem poziomu dofinansowania były limity dopuszczalnej pomocy państwa określone ustawowo. Należy zatem podkreślić, że w finansowaniu każdego programu unijnego obowiązkowo w określonym procencie musiał partycypować budżet państwa. Z kolei jak już wspomniano udzielanie pomocy publicznej o ile w ogóle było możliwe w niektórych przypadkach musiało odbywać się zgodnie z zasadami określonymi w traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską.

Dokonując oceny niniejszej pracy można z całą świadomością stwierdzić, iż jest to bardzo interesująca praca, dość kompetentnie i ciekawie ujmująca wiele kwestii. Prezentowane tezy są wyraziste i ciekawie omówione a także poparte starannie dobranymi dowodami. Publikacja jest napisana ciekawym językiem, wnioski stawiane przez autorkę są niebanalne a całość pracy jest zrozumiała dla przeciętnego czytelnika. Autorka pisząc pracę wykorzystała wiele trudno dostępnych dokumentów, oparła się na bardzo bogatej literaturze źródłowej, dokumentach polsko i anglojęzycznych. Praca posiada bardzo dobry warsztat metodologiczny, dodatkowo przytoczone tezy poparte są gruntownymi wyliczeniami.

Trudno cokolwiek recenzowanemu dziełu zarzucić, choć może niepotrzebnie autorka poruszała kwestie wykorzystania środków z SPO-WKP 2004–2006, bowiem nie jest to całościowe ujęcie tematu. Przedstawia ono stan na konkretny dzień, zatem nie prezentuje pełnego wykorzystania środków strukturalnych przez przedsiębiorców. O taką ocenę będzie można zabiegać dopiero w momencie dokonania ostatniej płatności na konto beneficjentów, czyli po 30 czerwca 2008 roku. Póki co można tylko spekulować czy środki te zostaną w pełni wykorzystane i wypłacone beneficjentom.

Drugim aspektem, który nie został w przekonaniu recenzującego dogłębnie omówiony to brak analizy poprawy konkurencyjności polskich przedsiębiorstw poprzez wspomaganie funduszami przedakcesyjnymi. Z punktu widzenia programów PHARE i SAPARD byłoby to możliwe, choć na pewno trudne. To jest główne niedociągnięcie wszystkich publikacji, które podejmują proble-

matykę czy środki europejskie rzeczywiście poprawiły konkurencyjność polskich przedsiębiorców?, czy pieniądze były lokowane właściwie zgodnie z krajowymi dokumentami strategicznymi i politykami unijnymi?, czy projekty przedsiębiorców, które uzyskały wsparcia, a które zaczęły generować znaczący przychód netto nie powinny po rozliczeniu być korygowane o wysokość dotacji? Są to pytania, na które być może nie ma jednoznacznej odpowiedzi, jednak obecnie coraz częściej nurtują one badaczy efektywności i wykorzystania środków pomocowych, którzy analizują możliwości wsparcia w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2007–2013. Wydaje się, że tych elementów w pracy zabrakło.

Mimo wszystko należy bardzo pozytywnie ocenić pracę, bowiem na rynku wydawniczym brak pozycji, które kompleksowo opisują wdrażane programy przez przedsiębiorców, czy wykorzystane przez nich środki. Obecnie jest to bez wątpienia jedyna tak kompetentnie napisana praca, która wypełnia tę lukę. Mimo występowania drobnych mankamentów należy uznać ją jako bardzo cenny element dostarczający informacji o wsparciu małych i średnich przedsiębiorstw jakie zostało udzielone przez Unię Europejską do tej pory.

Tomasz Hoffmann

Michael J. Sandel, *The Case against Perfection. Ethics in the Age of Genetic Engineering*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts), London (England) 2007, ss. 162.

*W stronę życia jako daru.
Biotechnologia i jej granice etyczne*

Rozwój biotechnologii otworzył przed współczesnym człowiekiem ogromne możliwości. Istnieje naukowo uzasadniona nadzieja na pokonanie wielu chorób m.in. Alzheimera czy Parkinsona. Inżynieria genetyczna ma szansę (a poniekąd już ją zrealizowała), aby całkowicie zmienić oblicze medycyny – w perspektywie pojawiają się możliwości korekty cech człowieka, które dotąd wydawały się relatywnie stałe np. charakteru czy inteligencji. Biotechnologia niesie ze sobą również pewien rodzaj eschatologicznej wizji ludz-